

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ СУЧАСНОГО МІСТА

Сєдак О.І., к. арх., доцент,

(Київський національний університет будівництва і архітектури)

Місто подібне твору архітектури, але є гігантською просторовою конструкцією, що сприймається лише протягом тривалого часу. Тому його проектування - є просторовим мистецтвом, що залучає часову складову. Осмислення цілісної композиції міста, що має світоглядний характер, віддзеркалене у різних періоди його історії. Місто сприймається безліччю людей, що різняться соціальною позицією й характером, є продуктом їх існування і діяльності, постійно змінюючих його структуру за власним розумінням. Існуючи певний час стабільною в загальних обрисах, ця структура постійно змінюється у деталях, а її розвиток і форма піддаються контролю лише частково. У визначенні образу міста ніколи не існує остаточного результату - тільки безупинна послідовність станів. Тому не дивно, що мистецтво формування міст – особливе й відособлене від архітектури, літератури чи музики. Воно може багато чому навчитися у цих мистецтв, але не може наслідувати їм. Формування композиції міста як більш стійкої до містобудівного розвитку складової відбувається значно повільніше аніж утворення багатогранного і мінливого у часі поняття "образ міста", який сприймається у взаємодії із функціональними і соціальними складовими під впливом світогляду певної епохи.

Проблемою сучасного містобудування є ясність сприйняття й читабельність міського середовища - легкість, з якою частини міста, його окремі райони, орієнтири і шляхи розпізнаються та складаються у цілісну, зрозумілу й упорядковану картину. Цій меті слугує певний набір засобів й прийомів з реконструкції сучасних міст. У противагу втрати орієнтації у місті, образність оточення надає людині почуття емоційного комфорту, допомагає встановити гармонійний зв'язок з середовищем, стає структурним каркасом для накопичення і опрацювання інформації про поселення, формуючи чіткий його образ. Зрозуміле міське оточення несе почуття безпеки, підвищує комфортність і змістовність людського досвіду. Хоча життя може проходити й у візуальній неупорядкованості, що притаманне сучасним поселенням, віддзеркалюючи складність суспільства, й навіть зорво зорганізований хаос здатний здобути активну виразність: образи оточення є результатом зворотного зв'язку між середовищем й людиною. Упорядковане оточення перешкоджає виникненню деструктивних елементів та форм діяльності. Образ оточення може

бути розчленований на три компоненти - упізнаність, структуру і значення, що проявляються одночасно. Упізнаність припускає розпізнання об'єкту серед інших; образ має містити у собі просторове чи формальне співвідношення об'єкту зі спостерігачем та іншими об'єктами; окремий об'єкт несе практичне й емоційне значення для спостерігача, - є зв'язком іншої неформальної природи. Місто як штучне утворення створюється майстерністю людини й має бути сформованим для його потреб з пристосовуванням до оточення, почуттєво упорядкованого й протиставленого тому, що надано сприйняттю людини. Вживання у міське середовище як оточення й формування образу міста мають засновуватись на почуттєвій активності людини, при можливості пристосовування цього оточення до характеру і смаків людини. На формування феномену образу міста впливають безліч факторів, серед яких є найвагоміші:

1. *Легкість сприйняття міста* людиною, легкість прочитання, розпізнання і складання частин міста в упорядковану цілісну картину. Містом, що читається, ми назвемо такий, у якому райони, чи орієнтири і шляхи легко визначаються й групуються в цілісну картину. В упізнанні й упорядкуванні оточення бере участь безліч відчуттів: кольору, форми, руху, світла, так само як і нюх, слух, дотик, почуття ваги тощо. У сучасному місті повна втрати орієнтації є рідкістю: нас підтримує присутність інших людей, нам допомагають спеціальні пристрої для відшукування дороги: схеми, дорожні й вуличні знаки, написи маршрутів. При втраті орієнтації виникає занепокоєння і страх, що демонструє зв'язок почуття орієнтації з почуттям широсердечної рівноваги і благополуччя. Слово "втратився" означає набагато більше, аніж географічна невизначеність, бо несе відтінки повної катастрофи.

2. *Нормування образу міста*. Образи оточення є результатом зворотного зв'язку між спостерігачем і оточенням. Оточення пропонує членування і залежності, а спостерігач, володіючи високим ступенем пристосовності і виходячи з власних нестатків, відбирає, організує і наділяє значенням те, що він бачить. Сформований образ обмежує сприйняття й постійно уточнюється з новими отриманими враженнями, тому результати його утворення можуть істотно розрізнитись у різних спостерігачів. Цілісність образу може складатися різними шляхами: за час тривалого знайомства, в силу відповідності певному стереотипу чи виразних характеристик, що мають своєрідну упорядкованість. Формування матеріального оточення утворюється взаємодією, що породжує його образ. Те чи інше оточення може допомагати процесу формування образу або перешкоджати йому. Кожний глядач формує і несе у собі самостійне бачення образу, але вокремій групі виникає

певна принципова згода з утворення групових образів, що мають враховуватись при моделюванні оточення для безлічі людей. Місто може упорядковуватись розчленовуванням на райони з власними назвами, визначатись зв'язками-маршрутами, засобами визначення місцезнаходження у середовищі за абстрактними складовими образу: шлях, орієнтир, границя, вузол, тканина, район.

3. *Упізнаність, структурованість й означеність міста.* Образ міста складається з трьох названих складових, що проявляються одночасно, й для якого необхідна упізнаність об'єкту серед інших. Образ має містити просторову чи формальну співвіднесеність міста зі спостерігачем та його елементами, мати практичне чи емоційне значення для спостерігача, що стає зв'язком зовсім іншої природи, аніж просторова та формальна.

4. *Уявленість.* Серередметне оточення в ролі незалежної перемінний, ми будемо шукати предметні якості, що відповідали б атрибутам впізнаності і структурі уявного образу. Це приводить до необхідності визначити те, що найкраще назвати уявленістю, - така якість матеріального об'єкту, що може викликати сильний образ у свідомості довільно обраного спостерігача. Це - композиція, форми, колір, що полегшують формування впізнаних, упорядкованих і зрозумілих образів оточення, - властивість, що сприяє змістовній прочитаності, коли об'єкти можна не лише бачити, але загострено відчувати. Усе легкосприйняте буде здаватися добре сформованим, яким, примітним, активізуючим увагу і співучасть зору та слуху. Почуттєве проникнення у таке оточення стає спрощеним, розширеним і поглибленим, місто сприймається цілісним утворенням, що складається з багатьох поєднаних між собою зрозумілих частин. Спостерігач, знайомий з ним, накопичує нові враження без руйнування попередньо сформованого образу міста. У такому місті орієнтуватися і пересуватися досить легко, розуміючи середовище - прикладом з високим ступенем уявленості образу є Венеція. Його формування стає двостороннім процесом, об'єднуючим спостерігача і об'єкт, що ним спостерігається. Існує можливість посилити сприйняття образу міста шляхом переключення спостерігача, чи програмування оточення - формування заданих зон сприйняття у вигляді театральних декорацій-мізансцен. А проблема утворення усієї "сцени" з метою можливості сприйняття і упізнання глядачем більшості її елементи та структурування їх в узагальнене ціле стає чи не найважливішою.

5. *Емоційна задоволеність* від сприйняття міста або його окремих складових пов'язана з позитивною реакцією глядача на об'єкт споглядання й формування довгострокової пам'яті про нього.